

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

МАТЕРІАЛИ

**ХІІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

**У СУЧАСНИХ
СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТА
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ
КОНТЕКСТАХ**

2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ, СОЦІОЛОГІЇ І КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Матеріали

ХІІІ Міжнародної науково-практичної конференції «Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних та соціально-політичних контекстах»

Затверджено
редакційно-видавничою радою
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С.Сковороди
Протокол № 5 від 17.05.2023 р.

Харків 2023

Редакційна колегія:

Денисенко І.Д. – доктор філософських наук, професор;

Куц Г.М. – доктор політичних наук, професор;

Радіонова І.О. – доктор філософських наук, професор;

Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 5 від 17.05.2023 р.

Збірник складено за матеріалами XIII Міжнародної науково-практичної конференції: «Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних та соціально-політичних контекстах», що проходила 20 грудня 2022 року у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди.

Видано за рахунок укладачів

Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних та соціально-політичних контекстах». Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. – Харків: ХНПУ, 2023. – 119 с.

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2023

Жванія Т.В. Особливості професійної соціалізації студентів-психологів у контексті функціонування системи вищої освіти.....	43
Жезняк М.М. Засоби масової інформації як провідні агенти політичної соціалізації молоді в Україні.....	45
Жировий С.О. Політична культура у контексті політичної соціалізації особистості.....	48
Калиновський Ю.Ю., Чевичалова Ж.В. Ціннісні аспекти соціалізації особистості в умовах воєнного стану.....	49
Калюжна Ю.І. «Страх» як інструмент легітимації політики ультраправих.....	51
Кожушко В.В. Інформаційна війна в контексті глобалізаційних змін: безпековий аспект.....	54
Кузь І. О. Міжмор'я як метафора: від ідеї до геополітики.....	56
Кузь О.М. Практики міжнародних відносин: трансформативні можливості конструктивізму.....	59
Кумсієв М.В. Протестні рухи в умовах глобалізації.....	62
Куц Г.М. Розділові знаки в текстах: політичний підтекст.....	65
Левицький П.Ф. Національна ідентичність в умовах глобалізації.....	68
Лемішко А.В. Радикалізм як політичне явище.....	70
Магда Г.В. Методичні основи використання інформаційних баз даних: досвід аналізу проведених виборчих кампаній.....	72
Монастирний А.П. Механізм когнітивних упереджень у контексті прийняття політичних рішень.....	74
Оксененко О.Г. Сім'я як об'єкт гендерного аналізу.....	77
Панасенко Г.С. Забезпечення світоглядної безпеки України: проблеми взаємодії людини та держави.....	78
Радіонова І.О., Elliott D. «Гендерно чутливий» підхід у ядерній політиці: сучасний стан та перспективи.....	82
Рай К.Ю. Соціалізація особистості в інформаційному просторі: медіа-технологічний вимір.....	84

Разом з тим, незважаючи на відмінності у сприйнятті та оцінці дійсності, в умовах воєнного стану людина починає глибоко усвідомлювати цінність миру, розуміючи його не як абстрактну категорію, а як необхідну умову реалізації власного життєвого проекту.

Під час й особливо після закінчення війни певні категорії громадян потребують не тільки психологічної, а й соціальної реабілітації, яка б дозволила їм повернутись до повноцінного життя у соціумі. На думку Н. Сайко, соціальна реабілітація як процес являє собою динамічну систему, в ході якої здійснюється поступове вирішення завдань, що спрямовані на відновлення соціального статусу особистості, формування стійкості до травмуючих ситуацій, формування особистості, яка здатна успішно інтегруватись у суспільство. Тобто, соціальна реабілітація передбачає певну організацію процесу, методи якого будуть сприяти оптимізації соціалізації особистості та її успішному функціонуванню в соціумі. Мова йде про орієнтацію на створення умов, у яких би особистість відчувала задоволеність своїми успіхами, впевненість у власних здібностях, мала змогу проявити індивідуальність та реалізувати свої інтереси і розвинути здібності.

Таким чином, воєнний стан детермінує переосмислення ціннісно-життєвих пріоритетів буття особистості, підштовхує її до подолання аксіологічної невизначеності та формування нових екзистенціалів внутрішнього світу. У зв'язку з тим, що навколишній світ перестає бути комфортним та передбачуваним людина має напрацьовувати стресостійкість, основу якої становлять вже сформовані або набуті протягом життя світоглядно-ціннісні орієнтири.

Ю.І. Калюжна

(Україна)

«СТРАХ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ЛЕГІТИМАЦІЇ ПОЛІТИКИ УЛЬТРАПРАВІХ

Драматичний історичний досвід Першої та Другої світових війн здавалось міцно закріпив за ультраправими силами статус політичного маргінесу,

назавжди витіснивши їх на периферію політичного життя та позбавивши перспектив реального політичного успіху. Проте, чимало політичних проєктів сучасності, таких як – «Рух чаювання» (США), «Британська національна партія» (Великобританія), «Альтернатива для Німеччини» (Німеччина), «Народний Фронт» (Франція), «Партія Свободи» (Нідерланди), «Австрійська партія свободи» (Австрія), «Вперед, Італія» (Італія), «Йоббік» (Угорщина), «Золота Зоря» (Греція), «Єдина Росія» (РФ) та ін., відверто експлуатуючи ультранаціоналістичні наративи та конвертуючи суспільні страхи у перемогу на національних виборах, стають мейнстрімом сучасної політики. Ребрендинг ідеї загрози національної ідентичності та використання політичних кліше «відродження національної величі», «пріоритету національних інтересів», «неолібералізму», «антиурядовості», «партій протесту», «антиміграційного руху» тощо, є ні чим іншим, як спробою приховати справжню політичну сутність та реальні цілі «нових ультраправих», а саме, – дискримінацію «Інших».

В політичній архітектоніці ультраправих ХХІ ст. образ «Інших» має численні локальні форми – мігранти, біженці, безробітні, представники певного етносу, релігії, соціально-економічного класу, гендеру, культури, політичні опоненти, тобто за логікою ультраправих, фактично, будь-яка соціальна група може отримати статус «Інші» та бути визначена, як загроза для ідентичності та національних інтересів «Нас» (єдиного народу, який проголошується основою держави – титульною нацією). Політичною константою ультраправих сил є те, що соціальна група, статус якої було визначено як «Інші» – зазнає суспільної атомізації та стигматизації, а відтак, – дискримінації. Власне завдяки топосу національної загрози, який реалізується ультраправими політиками у формі підкреслено агресивної, часто гротескної риторики, – «Інші» стають уособленням образу ворога, небезпеки, страху, джерела реальних, уявних або потенційних проблем.

Онтологічна відмінність ультраправих від представників поміркованого політичного спектра, полягає в тому, що основу їх політики становить не віддзеркалення суспільних настроїв, а саме, – процес генерування

іраціонального сприйняття суспільно-політичної реальності та радикалізації громадської думки, з метою подальшої маніпуляції настроями виборців та впливу на прийняття ними політичних рішень. Харизматичні ультранаціоналістичні політики, використовуючи потужний потенціал сучасних медіа, оперуючи категоріями страху та безпеки, формують суспільні емоції та реакції; фактично, – вони навчають «Нас» маркувати «Інших» (мусульман, мігрантів, безробітних, представників певного етносу та ін.), як джерело страху, загрози й небезпеки, навчають «Нас» боятись їх та вимагати від держави «контрзаходів, аби справитися із загрозою, яка викликала страх, (буквально) до нейтралізації, ліквідації або примусу тієї особи, групи, об'єкта або умови, яка викликала страх. Виходить, навчаючи нас, що нам загрожує, вони також, своєю чергою, намагаються осудити, провчити, покарати, здужати – тобто поставити під загрозу – те, що загрозувало нам» [2, с. 230]. Тож, в риториці ультраправих насправді закодовано деструктивні політико-культурні засади – ізоляціонізму, ксенофобії, расизму, антисемітизму, фашизму тощо. Як стверджує Рут Водак – «В теперішній час ми спостерігаємо нормалізацію націоналістичної, ксенофобської, расистської та антисемітської риторики, яка в основному працює зі «страхом»: страхом перед змінами, глобалізацією, втратою добробуту, змінами клімату, змінами гендерних ролей; в принципі, майже все можна сконструювати як загрозу для «Нас», уявного гомогенного народу на добре захищеній території» [1, с. 11-12].

«Нові ультраправі» кидають виклик світоглядній парадигмі сучасного ліберально-демократичного світу, в якому фундаментальними цінностями визнано – свободу, справедливість, толерантність та політичну рівність, які власне, й формують каркас нинішньої системи безпеки в сучасних багатонаціональних та мультикультурних державах ХХІ ст. Так, безумовно, «в демократичній правовій державі свобода висловлювання думки є фундаментальним правом. Але фундаментальне – не означає необмежене. Це право має свої обмеження, що вкрай важливо для функціонування демократії. Право на свободу слова може мати подвійну інтерпретацію, як негативну, так і

позитивну» [3, с. 129]. Тому сучасним політикам важливо пам'ятати, що комунікативним ядром справжньої демократичної дискусії, окрім свободи слова, має бути й повага до поглядів політичних опонентів, використання верифікованої політичної аргументації, а також прагнення до пошуку конструктивних політичних рішень, замість пошуку «винних» та провокування страху і ненависті до «Інших». Граничний парадокс політики ультраправих виявляється в наступному, – намагаючись конструювати свою засадничу легітимність в категоріях страху та безпеки, вони натомість власноруч стають творцями суспільно-політичного насилля та національної небезпеки.

З огляду на історичний досвід та наслідки приходу по владі ультранационалістичних сил у ХХ ст., а також загрозливі тенденції зростання ультраправих настроїв у політичному просторі ХХІ ст., сучасним державам варто сфокусувати увагу та зусилля на реалізації проєктів з розвитку демократичної політичної освіти та демократичної політичної культури, з метою – набуття виборцями базових політологічних знань і компетенцій, які дають змогу визначати горизонти відповідальності за прийняття власних політичних рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Водак, Р. Политика страха. Что значит дискурс правых популистов? Пер. с англ. – Х.: изд-во «Гуманитарный Центр», 2018. – 404 с.
2. Дилон, М. Безпека, філософія та політика / Глобальні модерності. За ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона. Пер. з англ. Т. Цимбала. – К.: Ніка-Центр, 2013. – 400 с.
3. Шаап, С. Популистское искушение: Обратная сторона иллюзии идентичности. Пер. с нидер. Д. Дитюк. – К.: Вид-во Жупанського, 2020. – 256 с.

В.В. Кожушко

(Україна)

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН: БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ

Сучасний політичний процес характеризується дедалі ширшою участю громадськості у сфері масової комунікації. Цьому сприяє процес глобалізації